

Total No. of printed pages = 11

3 (Sem 4) MAT

2015

MATHEMATICS

(General)

(Coordinate Geometry and Vector Analysis)

Full Marks – 80

Time – Three hours

The figures in the margin indicate full marks
for the questions.

Answer either in English or in Assamese.

উত্তৰ ইংৰাজী অথবা অসমীয়াত কৰিবা।

PART – I

(Objective type questions)

1. Answer the following questions : $1 \times 10 = 10$

তলত দিয়া প্ৰশ্নবোৰৰ উত্তৰ লিখা :

(i) Write the condition that the general equation of the second degree $ax^2 + 2hxy + by^2 + 2gx + 2fy + c = 0$ may represent a pair of straight line.

দ্বিতীয় ঘাতৰ সাধাৰণ সমীকৰণ $ax^2 + 2hxy + by^2 + 2gx + 2fy + c = 0$ য়ে যোৰ সৰলৰেখা বুজোৱাৰ চৰ্তটো লিখা।

[Turn over

(ii) By what angle the axes are to be rotated to remove the xy -term from the equation $ax^2 + 2hxy + by^2 = 0$?

অক্ষ দুডালক কি কোণত ঘূৰালে $ax^2 + 2hxy + by^2 = 0$ সমীকৰণটো xy -পদমুক্ত হ'ব?

(iii) Express the hyperbola $x^2/25 - y^2/16 = 1$ in parametric form.

$x^2/25 - y^2/16 = 1$ পৰাবৃত্তটোক প্ৰাচলিক আকাৰত প্ৰকাশ কৰা।

(iv) Mention the necessary condition for two circles of radii r_1 and r_2 to be orthogonal.

r_1 আৰু r_2 ব্যাসার্ধৰ দুটা বৃত্ত লম্বচ্ছেদীয় হোৱাৰ আৱশ্যকীয় চৰ্ত উল্লেখ কৰা।

(v) Define conjugate diameters of an ellipse.

উপবৃত্ত এটাৰ সংযুক্ত ব্যাসৰ সংজ্ঞা দিয়া।

(vi) What is the angle between the planes

$ax + by + cz + d = 0$ and $a'x + b'y + c'z + d' = 0$?

$ax + by + cz + d = 0$ আৰু $a'x + b'y + c'z + d' = 0$ সমতল দুখনৰ মধ্যবৰ্তী কোণটো কিমান ?

(vii) State the condition of tangency of the plane $lx + my + nz = p$ to the sphere $x^2 + y^2 + z^2 + 2ux + 2vy + 2wz + d = 0$.

$lx + my + nz = p$ সমতলখন $x^2 + y^2 + z^2 + 2ux + 2vy + 2wz + d = 0$ গোলকটোৰ স্পৰ্শক হোৱাৰ চৰ্তটো বৰ্ণনা কৰা।

(viii) If a, b, c, d are four vectors, then express the product $(a \times b) \times (c \times d)$ in terms of the vector c and d .

a, b, c, d চাৰিটা ভেক্টৰ হ'লে $(a \times b) \times (c \times d)$ ভেক্টৰটোক c আৰু d ভেক্টৰৰ সহায়ত প্ৰকাশ কৰা।

(ix) $(\text{grad } \phi) \times A + \phi \text{ curl } A = ?$

(x) What is meant by an irrotational vector ?
অনাৱৰ্তনীয়া ভেক্টৰ বুলিলে কি বুজায় ?

PART - II

(Very short answer type questions)

2. Answer the following questions. $2 \times 5 = 10$

নিম্নোক্ত প্ৰশ্নবোৰৰ উত্তৰ দিয়া :

(a) Find the joint equation of the straight lines which bisect the angles between the two lines given by $3x^2 + 6xy - y^2 = 0$.

$3x^2 + 6xy - y^2 = 0$ ৰেখাদ্বয়ৰ মধ্যবৰ্তী কোণৰ সমদ্বিখণ্ডক দুডালৰ যৌথ সমীকৰণ নিৰ্ণয় কৰা।

(Short answer type questions)

- (b) Find the co-ordinate of the focus and the vertex of the parabola $y^2 - 4y - 2x - 8 = 0$.

$y^2 - 4y - 2x - 8 = 0$ অধিবৃত্তটোৰ নাভিবিন্দু আৰু শীৰ্ষবিন্দুৰ স্থানাংক উলিওৱা।

- (c) Show that if the polar of P w.r.t an ellipse passes through Q, then the polar of Q passes through P.

দেখুওৱা যে এটা উপবৃত্ত সাপেক্ষে P বিন্দুৰ ধ্রুৱীয় ৰেখাডাল Q বিন্দুৱেদি গ'লে, Q বিন্দুৰ ধ্রুৱীয় ৰেখাডালো Pয়েদি যাব।

- (d) Find the equation of the right circular cone whose vertex is P(2, -3, 5) axis PQ makes equal angles with the axes and semi-vertical angle is 30° .

P(2, -3, 5) শীৰ্ষবিন্দু, PQ অক্ষই স্থানাংক অক্ষ কেইডালৰ লগত সমান কোণ কৰা আৰু অৰ্ধ-শীৰ্ষকোণ 30° হোৱা সমচক্ৰীয় শংকুটোৰ সমীকৰণ নিৰ্ণয় কৰা।

- (e) If R be a unit vector in the direction of $\vec{r}$, prove that

যদি $\vec{r}$ ৰ দিশত একক ভেক্টৰ R হয়, তেন্তে প্রমাণ কৰা যে

$$\mathbf{R} \times \frac{d\mathbf{R}}{dt} = \frac{1}{r^2} \vec{r} \times \frac{d\vec{r}}{dt} \quad \text{where } r = |\vec{r}|$$

য'ত $r = |\vec{r}|$

3. Answer any four questions of the following :

তলৰ যি কোনো চাৰিটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ লিখা :

- (a) By a suitable transformation remove the term containing xy from the equation $11x^2 + 4xy + 14y^2 = 5$. 5

এটা যথোপযুক্ত ৰূপান্তৰৰ সহায়ত $11x^2 + 4xy + 14y^2 = 5$ সমীকৰণটোৰ পৰা xy পদটো বিলোপ কৰা।

- (b) Find the equation of the directrix of the conic

$$\frac{l}{r} = 1 + e \cos \theta. \quad 5$$

$\frac{l}{r} = 1 + e \cos \theta$ শংকুচ্ছেদটোৰ নিয়ামকৰ সমীকৰণটো নিৰ্ণয় কৰা।

- (c) Find the length and the equations of the shortest distance between the lines

$$\frac{x+3}{-4} = \frac{y-6}{3} = \frac{z}{2} \quad \text{and} \quad \frac{x+2}{-4} = \frac{y}{1} = \frac{z-7}{1}$$

$$\frac{x+3}{-4} = \frac{y-6}{3} = \frac{z}{2} \text{ আৰু } \frac{x+2}{-4} = \frac{y}{1} = \frac{z-7}{1}$$

ৰেখা দুডালৰ মাজৰ হ্রস্বতম দূৰত্বৰ দৈৰ্ঘ্য আৰু সমীকৰণ নিৰ্ণয় কৰা।

(d) Show that the equation of the right circular cylinder whose guiding circle is

$$x^2 + y^2 + z^2 = 9, \quad x - y + z = 3, \text{ is}$$

$$x^2 + y^2 + z^2 + yz - zx + xy = 9. \quad 5$$

দেখুউৱা যে $x^2 + y^2 + z^2 = 9, x - y + z = 3$ পৰিচালক বৃত্তবিশিষ্ট সমচক্ৰীয় বেলনটোৰ সমীকৰণ হ'ল $x^2 + y^2 + z^2 + yz - zx + xy = 9$.

(e) (i) If $\vec{r} = xi + yj + zk$ and $r = |\vec{r}|$, then prove that $\nabla f(r) = f'(r) \nabla r$. 3

যদি $\vec{r} = xi + yj + zk$ আৰু $r = |\vec{r}|$, তেন্তে প্রমাণ কৰা যে $\nabla f(r) = f'(r) \nabla r$.

(ii) Prove that : (প্রমাণ কৰা যে)

$$[a+b, b+c, c+a] = 2 [a \ b \ c] \quad 2$$

(f) (i) Show that : (দেখুওৱা যে)

$$(b \times c) \times (c \times a) = [a \ b \ c] c \quad 3$$

(ii) Find : $\frac{d}{dt} \left[r, \frac{dr}{dt}, \frac{d^2r}{dt^2} \right]$

$\frac{d}{dt} \left[r, \frac{dr}{dt}, \frac{d^2r}{dt^2} \right]$ উলিওৱা।

PART - IV

(Essay type questions)

Answer either (a) or (b) from each of the following four questions : 10×4=40

নিম্নোক্ত প্রশ্ন চাৰিটাৰ প্ৰতিটো প্রশ্নৰ (a) বা (b) অংশৰ উত্তৰ কৰিবা :

4. (a) (i) Find the equation of the pair of straight lines perpendicular to the pair of lines given by $ax^2 + 2hxy + by^2 = 0$. 5

$ax^2 + 2hxy + by^2 = 0$ যোৰ সৰলৰেখা দুডালৰ লম্ব হোৱা যোৰ সৰলৰেখাৰ সমীকৰণ উলিওৱা।

(ii) Reduce the equation

$x^2 + 4xy + y^2 - 2x + 2y + 6 = 0$ to the standard form. 5

$x^2 + 4xy + y^2 - 2x + 2y + 6 = 0$ সমীকৰণটোক আদৰ্শ আকাৰলৈ ৰূপান্তৰ কৰা।

(b) (i) Find the condition that the circles

$$x^2 + y^2 + 2g_1x + 2f_1y + c_1 = 0 \text{ and}$$

$$x^2 + y^2 + 2g_2x + 2f_2y + c_2 = 0 \text{ may intersect orthogonally.} \quad 5$$

$x^2 + y^2 + 2g_1x + 2f_1y + c_1 = 0$ আৰু $x^2 + y^2 + 2g_2x + 2f_2y + c_2 = 0$ বৃত্ত দুটাই লম্বীয় ভাৱে ছেদ কৰাৰ চৰ্তটো উলিওৱা।

(ii) Show that $x^2 + 6xy + 9y^2 + 4x + 12y - 5 = 0$ represent a pair of straight lines and find the angle between them. 5

দেখুওৱা যে $x^2 + 6xy + 9y^2 + 4x + 12y - 5 = 0$ সমীকৰণে এযোৰ সৰলৰেখাক বুজায় আৰু সিহঁতৰ মধ্যৰাশী কোণটো নিৰ্ণয় কৰা।

5. (a) (i) Find the pole of the line $lx + my + n = 0$ with respect to the parabola $y^2 = 4ax$. 5

$y^2 = 4ax$ অধিবৃত্তটোৰ সাপেক্ষে $lx + my + n = 0$ ৰেখাৰ ধ্ৰুৱ বিন্দু নিৰূপণ কৰা।

(ii) Find the asymptotes of the hyperbola

$$2x^2 - xy - y^2 + 2x - 2y + 2 = 0. \quad 5$$

$2x^2 - xy - y^2 + 2x - 2y + 2 = 0$ পৰাবৃত্তটোৰ অনন্তস্পৰ্শী ৰেখাদ্বয় নিৰ্ণয় কৰা।

(b) (i) Prove that the eccentric angles of the extremities of two conjugate semi-diameters of an ellipse differ by a right angle. 5

প্ৰমাণ কৰা যে এটা উপবৃত্তৰ দুডাল অনুবন্ধী অৰ্ধ-ব্যাসৰ প্ৰান্তবিন্দুৰ উৎকেন্দ্ৰিক কোণৰ পাৰ্থক্য এক সমকোণ।

(ii) If the polars of (x_1, y_1) and (x_2, y_2) w.r.t $x^2/a^2 - y^2/b^2 = 1$ are at right angles, then show that $b^4x_1x_2 + a^4y_1y_2 = 0$. 5

$x^2/a^2 - y^2/b^2 = 1$ পৰাবৃত্ত সাপেক্ষে (x_1, y_1) আৰু (x_2, y_2) বিন্দুৰ ধ্ৰুৱীয় ৰেখা দুডাল লম্বমান হ'লে দেখুওৱা যে $b^4x_1x_2 + a^4y_1y_2 = 0$.

6. (a) (i) Find the equation to the sphere that passes through the circle $x^2 + y^2 + z^2 = 5$, $x + 2y + 3z = 3$ and touches the plane $4x + 3y = 15$. 5

$x^2 + y^2 + z^2 = 5$, $x + 2y + 3z = 3$ বৃত্তগামী আৰু $4x + 3y = 15$ সমতলক স্পৰ্শ কৰা গোলকৰ সমীকৰণ নিৰ্ণয় কৰা।

- (ii) Prove that the cone with vertical angle 60° , vertex at $(0, 0)$ and axis the y-axis is $3x^2 + 3z^2 = y^2$. 5

প্রমাণ কৰা যে 60° শীৰ্ষকোণ, $(0, 0)$ শীৰ্ষবিন্দু আৰু y-অক্ষডাল অক্ষ হোৱা শংকুটোৰ সমীকৰণ হ'ল $3x^2 + 3z^2 = y^2$.

- (b) (i) Obtain the equation of the plane through $(2, 3, -4)$, $(1, -1, 3)$ and parallel to the x-axis. 5

$(2, 3, -4)$ আৰু $(1, -1, 3)$ বিন্দুগামী আৰু x-অক্ষৰ সমান্তৰাল সমতলখনৰ সমীকৰণ উলিওৱা।

- (ii) Prove that the plane $ax + by + cz = 0$ cuts the cone $xy + yz + zx = 0$ in perpendicular lines if

$$\frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c} = 0. \quad 5$$

প্রমাণ কৰা যে $ax + by + cz = 0$ সমতলখনে $xy + yz + zx = 0$ শংকুটোক লম্ব ৰেখাত ছেদ কৰে যদি

$$\frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c} = 0.$$

7. (a) (i) Prove that : (প্রমাণ কৰা যে)

$$(a \times b) \times (a \times c) \cdot d = (a \cdot d) [a \ b \ c] \quad 5$$

- (ii) A particle moves along the curve $x = e^{-t}$, $y = 2 \cos(3t)$, $z = 2 \sin(3t)$. Determine the velocity and acceleration at any time t and their magnitude at $t = 0$. 5

এটা কণিকাই $x = e^{-t}$, $y = 2 \cos(3t)$, $z = 2 \sin(3t)$ বক্রহিদি গতি কৰে। যি কোনো সময় t -ত ইয়াৰ বেগ আৰু ত্বৰণ স্থিৰ কৰা আৰু $t = 0$ বিন্দুত সিহঁতৰ মান নিৰ্ণয় কৰা।

- (b) (i) Show that : (দেখুওৱা যে) 5

$$(a \times b) \cdot (c \times d) = \begin{vmatrix} a \cdot c & b \cdot c \\ a \cdot d & b \cdot d \end{vmatrix}$$

- (ii) If $f = \text{grad}(x^3 + y^3 + z^3 - 3xyz)$, then find $\text{div } f$ and $\text{curl } f$. 5

যদি $f = \text{grad}(x^3 + y^3 + z^3 - 3xyz)$, তেন্তে $\text{div } f$ আৰু $\text{curl } f$ নিৰ্ণয় কৰা।